

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ
ТОВАРІВ В УКРАЇНІ**

**В.І. ПАВЛОВ
Л.М. АКІМОВА**

У статті розглянуто інституційні засади ідентифікації товарів в Україні, досліджено напрям діяльності Асоціації “ДжіЕс1 Україна” – стандарти і документація Системи GS1.

The institutional bases of identification products in Ukraine are considered in the article. The directions of the activity of the association “GS1 Ukraine”, namely standards and documentation of the system, are examined as well.

Ключові слова: ідентифікація товарів, стандарти, штрихове кодування.

Вступ. Організація GS1 є міжнародною неурядовою некомерційною організацією зі стандартизації у сфері автоматичної ідентифікації, штрихового кодування, електронних комунікацій. Стандарти GS1 розробляються на засадах консенсусу в рамках Всесвітнього процесу управління стандартами (GSMP) та затверджуються уповноваженим органом GS1. Стандарти та інші нормативні документи GS1 є об'єктом інтелектуальної власності.

Одним із напрямів діяльності Асоціації “ДжіЕс1 Україна” як Організації-члена GS1 є стандартизація - діяльність, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усунення бар'єрів у торгівлі і сприяння науково-технічному співробітництву.

Асоціація представляє Україну в міжнародних та регіональних організаціях стандартизації, зокрема в організації GS1, EPCglobal, Inc. та регіональному об'єднанні “GS1 у Європі”, створює і веде реєстри нормативних

©Павлов В.І. – д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування;

©Акімова Л.М. – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування

документів для забезпечення своєї діяльності та інформаційного обміну; публікує і розповсюджує свої стандарти, документи спеціалізованих відповідних міжнародних та регіональних організацій стандартизації, членами яких вона є чи з якими співпрацює.

Викладення основного матеріалу дослідження. Згідно з повноваженнями, визначених законодавством України, Статутом GS1, Нормами діяльності Організації-члена GS1 та чинними рішеннями GS1, Асоціація забезпечує поширення та використання документації GS1 в Україні, визначає напрями та виступає організатором робіт з локалізації (розробки) української документації Системи GS1, і затверджує таку документацію. У межах своєї предметної компетенції Асоціація також може ратифікувати документацію третіх сторін, які посилаються на Систему GS1. “ДжіEc1 Україна” також представляє асоційованих членів у GS1 і державних та галузевих технічних комітетах, робочих групах, комісіях тощо.

Асоціація “ДжіEc1 Україна” не замінює стандарти GS1 власними стандартами. В плані власних розробок вона зосереджує зусилля на розвитку керівництв з практичної реалізації та впровадження в межах, зумовлених обов’язками Організації-члена GS1. Розробки “ДжіEc1 Україна” спрямовані на врахування особливостей українського законодавства і ринкової практики.

Нормативними документами “ДжіEc1 Україна” зі стандартизації є прийняті чи схвалені Асоціацією еквівалентні або модифіковані внаслідок локалізації та актуалізації українські відповідники стандартів, технічних умов та правил усталеної практики GS1, а також самостійно розроблені, схвалені чи прийняті “ДжіEc1 Україна” стандарти, технічні умови тощо. Стандарти Асоціації “ДжіEc1 Україна” є стандартами організації. Сама ж “ДжіEc1 Україна” діє в рамках “внутрішніх” стандартів GS1, що визначають технічну політику і процедури Організації-члена GS1 щодо адміністрування Системи GS1.

У 2008 р. діяльність та підхід Асоціації у сфері стандартизації переглянуто в сучасному контексті. Основу нормативно-технічної документації Асоціації складають стандарти та кодекси усталеної практики GS1, а також документація інших організацій, яка є складовою Системи GS1. Головним комплексним нормативно-технічним

документом GS1 зі всіх питань ідентифікації та штрихового кодування є Загальні специфікації GS1 (GS1 General Specifications). Український відповідник Загальних Специфікацій GS1 має стати “академічним” стандартом Асоціації “ДжіЕс1 Україна”.

Першу версію Загальних специфікацій організація EAN International запровадила у 1998 році. Протягом 2006-2007 років документ зазнав кардинальних оновлень. Невдовзі після опублікування оновленого першоджерела, “ДжіЕс1 Україна” розпочала роботу зі створення його українського відповідника. З огляду на значний обсяг міжнародної технічної документації, ця робота передбачає етапність та підсумкове узгодження всіх частин. На перших етапах пріоритет надано розділам Загальних специфікацій, які визначають засади і прикладні застосування ідентифікації в Системі GS1, а також пов’язаній нормативній документації (нова редакція “Правил присвоєння номерів GTIN” тощо).

Прийнятий Асоціацією у 2007 році термінологічно-поняттійний стандарт “Термінологія Системи GS1” відповідає “Гласарію” Загальних специфікацій GS1, однак значно ширший за нього. Стандарт встановлює термінологічну основу всієї нормативної документації Системи GS1 в Україні, у т.ч. в таких сферах, як електронна комерція, Мережа EPCglobal, синхронізація даних. Загалом документ містить близько 450 терміностатей, які в нормовують біля 570 термінів, сталих словосполучень та скорочень (враховуючи синоніми).

Обов’язки Організації-члена GS1 зумовлюють розробку і запровадження деяких правил (на засадах загальних вимог Системи GS1), що поширяються на територію окремої країни. Відповідно, Асоціацією встановлено стандарти, що регламентують в Україні застосування префіксів GS1 підприємства, систем “внутрішнього” кодування, ідентифікації роздрібних товарів змінної кількості, документів для надання знижок тощо.

Технічні умови прикладного застосування (у формі Специфікації Асоціації) відображають норми, встановлені в стандартах, та містять їх розширені тлумачення, коментарі, рекомендації з практичної реалізації тощо. Серед документів Асоціації такими є Специфікації “Ідентифікація та маркування штрихкодовими позначками книг, нотних та серіальних видань”, “Глобальний номер розташування” тощо.

Одним з найважливіших документів “ДжіEc1 Україна”, що містить практичні рекомендації та довідковий матеріал, є “Посібник користувача Системи GS1”, першу версію якого Асоціація опублікувала у 2007 році. “Посібник”, що базується на документі “GS1 Global Users Manual” являє собою практичне керівництво зі штрихового кодування для учасників Системи GS1 в Україні. У виданні викладено засади Системи GS1, основи ідентифікації товарних позицій, правила розташування штрихових кодів, технічні вимоги до їх якості, особливості ідентифікації “вагових” товарів, купонів на знижку, логістичних одиниць, застосування Глобального номера розташування тощо. “Посібник” містить багато довідкової інформації. З часу прийняття першої версії “Посібник” неодноразово оновлювався. Чинна на даний час третя версія “Посібника” базується на опублікованій у лютому 2009 року 10-ї версії документа “GS1 Global Users Manual”.

Останніми роками організація GS1 приділяє все більше уваги процедурам сертифікації та оцінки відповідності. У 2008 р. “ДжіEc1 Україна” локалізувала і запровадила деякі документи GS1 (вимоги, регламенти технологічних процесів), що стосуються процедур перевірки (верифікації) штрихкодових позначок.

Впорядкувавши наявну документацію і літературу Системи GS1, у 2008 році “ДжіEc1 Україна” започаткувала власний фонд нормативно-технічної документації він є джерелом інформації для експертної, наукової, дослідницької та впроваджувальної роботи користувачів стандартів GS1.

У фонді наявна технічна документація GS1 (специфікації та керівництва із впровадження зі штрихового кодування та електронної комерції), документація проектів GS1, “GS1 у Європі”, доречна література та матеріали, періодичні видання за тематикою. Асоційовані члени “ДжіEc1 Україна” можуть отримувати нормативно-технічні документи через сайт Асоціації або за запитом.

Як свідчать результати досліджень ще донедавна деякі виробники, користуючись відсутністю нормативних вимог, заявляли назви та споживчі ознаки товарів, які, м'ягко кажучи, не точно відображали реальний вміст. Запровадження в Україні низки нових державних стандартів

у 2006-2009 роках змушує таких виробників змінювати споживчу інформацію на товарі.

Всесвітні вимоги GS1 у таких випадках, як правило, передбачають присвоєння товару нового Номера GS1. Недотримання цих вимог можуть призвести до небажаних наслідків. Наприклад, якщо покупець, купивши “спред”, за чеком виявить, що йому продали “масло”, це спричинить підозри у шахрайстві та буде підставою претензій до підприємства торгівлі.

Торгівля, звичайно, дуже не зацікавлена в таких ситуаціях. І справа не лише у потенційних претензіях з боку покупців. Кожний товар має свою маркетингову специфіку. Коли модифікована назва “того ж самого” товару почала свідчити про його невисокі споживчі якості, в торгового підприємства виникає низка питань. Чи забезпечить “оновлений” товар такий самий дохід від реалізації? Чи потрібно його замовляти в тих самих кількостях? Чи слід цей товар розміщувати на тих самих торгових площах, чи може натомість викласти щось привабливіше для покупців? І чи доцільно такий “оновлений” товар взагалі тримати в асортименті?..

Традиційно присвоєння Номерів GS1 Асоціація здійснює за заявками Учасників, засвідчуючи присвоєння Свідоцтвом. Це зручно для багатьох підприємств із невеликою товарною номенклатурою. Документ (Свідоцтво) забезпечує належний правовий захист, зручний у відносинах з державними органами, реалізаторами та постачальниками пакувальної продукції.

Однак отримання Свідоцтв на підставі паперових документів не завжди відповідає виробничим технологічним процесам, особливо на підприємствах з великою швидкозмінною номенклатурою. Вбачаючи можливість спростити такі процедури “ДжіЕс1 Україна” робить наголос на засобах електронного ділового спілкування. Зокрема, подання заявок в електронному форматі дозволяє суттєво скоротити час і собівартість оброблення великих обсягів інформації про товари і послуги.

Свідоцтва про присвоєння ідентифікаційних номерів GS1 Асоціація також може видавати у спрощеному електронному вигляді. Кардинально ж вдосконалити процес отримання номерів GS1 і позбавитись паперів дозволяє розроблена і

запроваджена Асоціацією система “Учасник-GS1 Україна”. Система передбачає документообіг з електронним цифровим підписом і серед іншого, дозволяє оперативно отримувати відомості про стан виконання заявок та дізнаватися про присвоєні номери GS1.

Слід підкреслити, що “ДжіЕс1 Україна” неупереджено вивчає кожний окремий випадок, за необхідності консультуючись і з торгівлею, і з фахівцями у відповідних галузях. Формальний підхід у “ДжіЕс1 Україна” відсутній.

Ретельно аналізуючи кожну подану Заявку на присвоєння чи перереєстрацію Номера GS1, Асоціація забезпечує суворе дотримання Учасниками засадах всесвітніх Правил GS1 присвоєння номерів GTIN. Ці Правила відображають вимоги всього торгового процесу, в т.ч. дотримання прав споживачів, та забезпечують загальну ефективність процесу просування товару.

Кількість підприємств, представники яких звертаються із запитаннями щодо практичного використання стандартів GS1, зростають з кожним днем. Більшість питань типові, наприклад: “Як отримати штрихові коди на продукцію нашого підприємства?” “Чи обов'язково наносити штрихові коди на продукцію?” “Хто та як може перевірити правомірність застосування штрихового коду на товарі?” тощо. Для забезпечення якісної інформаційної роботи з членами Асоціація дослідила і впорядкувала ці питання. Змістовні відповіді на них публікуються на веб-сайті та у виданнях Асоціації.

Висновки. Вищевикладене дозволяє стверджувати, що з розвитком впровадження Системи GS1 фахова дорадча допомагає набуває більшої ваги. Якщо ж Учасника цікавить виробниче впровадження стандартів GS1, перспективи використання тих чи інших технологій, фахівці Асоціації забезпечують ґрунтовні роз'яснення. Головна мета - допомогти підприємству в ефективному практичному впровадженні Системи GS1.

Якщо ж Учасника цікавить виробниче впровадження стандартів GS1, перспективи використання тих чи інших технологій, фахівці Асоціації забезпечують ґрунтовні роз'яснення. Головна мета - допомогти підприємству в ефективному практичному впровадженні Системи GS1.

Протягом 2007-2008 років збільшилась кількість питань щодо практики ідентифікації і сканування від підприємств торгівлі та постачання. Актуальними стали теми застосування номерів GLN для електронного обміну даними, подання у штрихових кодах додаткової інформації (серійні номери, терміни придатності тощо), ідентифікація логістичних одиниць тощо. Накопичений досвід, вивчені приклади практичного застосування та наявна українська нормативно-технічна документація Системи GS1 дозволяють Асоціації дієво надавати належну практичну і технічну підтримку.

Разом із тим, останніми роками до Асоціації дещо рідше звертаються для розгляду помилок застосування штрихових кодів. Це свідчить про підвищення рівня загальної освіченості і наявність на виробництвах фахівців, які володіють питаннями штрихового кодування; це також є результатом детального висвітлення тематики у доступній документації та публікаціях Асоціації.

Бібліографія

1. Оскольський В.В. **“Во всемирной системе стандартов префикс “482” визитная карточка Украины”**.-К: Издательський дом “Світ знань”, 2006.-170 с.
2. Павлов В.І., Павліха Н.В., Мишко О.В., Оп'юнова І.В. **Основи стандартизації, сертифікації та ідентифікації товарів**. Луцьк: “Надстір’я”, 2002.-248.
3. **Положення про штрихове кодування товарів та участь у всесвітній системі GS1 в Україні**. Затверджено рішенням Ради директорів Асоціації ДжіЕс1 Україна" від 07.02.2007.-К: 2007.

Рецензент: д.е.н., професор Павліха Н.В.